

K É P Z Ő M Ű V É S Z E T

SLAVNIC NESTOR VÁROSKÉPEI

Slavnic Nestor városképei, portréi s minden egyéb képzőművészeti alkotása a sors rendeléséből ma már akaratlanul is úgy hatnak szemlélőjűkre, mint megannyi nekrológ, még ha nem a nosztalgikus fölidézés szándékával fordulnak is a szemlélődőhöz, sőt még ha egy ma is létező világot és annak ma is élő alakját ismerjük fel a képen. Olyanná teszi őket a tátongó úr, amit alkotójuk fájó hiánya kelt bennünk. S mégis minden képe az élet megszakíthatatlan állandóságát, a meg nem szűnő, el nem múlt idő képzetét kelti bennünk, ami azáltal válik el nem múltóvá, hogy – noha már mögöttünk van s lepergett – de megtörtént, s ezért már semmilyen földi vagy földöntúli erő soha többé nem teheti meg nem történtté. A megélt időt pedig legfeljebb csak tagadni s feladni lehet, de nem letagadni s elfeledni, mint ahogyan őt magát sem, aki ezt a nagyszerű örökséget ránk hagyta, hisz ő is, mint a valóságnak, a létezésnek egykor már volt, valóságosan is létezett alkotó eleme, abból többé már ki nem iktatható. Mint ahogy a tér vagy az idő darabja sem, amit magáénak mondhatott a Végtelenből. Hangsúlyozom: nem csupán a táj, a figura, az ábrázolat, a tárgyiasult létezés, amely mint az ige: testté vált a képen, hanem ő maga is immár része lett ennek az örök folytonosságnak személyisége minden lényeges, egzisztenciálisan, meghatározóan fontos elemével együtt, hisz e portrékban nemcsak a megmintázott személy van jelen, hanem alkotójuk is. Így aztán ez a kiállítás alkalmat nyújt számunkra, hogy ismét együtt legyünk: volt és mai zentaiak, mindazok, akik még innen vannak, s azok is, akik már túlkerültek a nagy Vízválasztón. Legyen szabad hát a túlélő méltatónak kimondani már itt, amit a tárlat képei egyértelműen sugalmaznak neki: Slavnic Nestor művészetének meghatározó komponense abban a képességben rejlik, hogy meg tudta ragadni a maga pillanatát: a múlt időnek, a maga korának, benne pedig kora emberének esszenciáját, létfontosságú vonásait. Azt is mondhatnánk: a huszadik század Zentájának kondenzált légkörét. Ez pedig mindig több, fontosabb és jelentősebb a művészet számára, s persze a befogadónak is, a fényképszerű hűségénél, hisz azt is akkor tartjuk sikeresnek, ha nem a totalitást, hanem a valóság karakterisztikus mozzanatait ragadja meg. Ugyanígy e portrék értékét sem az azonosíthatóság és felismerhetőség maximumában kell keresnünk, nem annak fokában és mértékében, hanem a lényeglátás képességében. Ez pedig csak annak adatott meg, aki a mélyéig tud hatolni az ábrázolt világnak. S valóban: (zentai) figurái portréjának túlnyomó többsége e póztól és beállítottságtól mentes, a mélyről felszínre hozott bensőségről beszél, akár élő modellről készültek, akár pedig az alkalmi tollrajz tréfás szándéka hívta létre őket: mind-mind emberi és művészi dokumentum közösen megélt életünkről. Mi sem természetesebb tehát, hogy azok a képei is e dokumentumfunkciót látják el, amelyeket maga a történelmi szituáció hívott elő, hisz – vele együtt mindannyian – korunk gyermekei vagyunk: nemcsak teremtoi, alkotói, formálói ennek a világnak, hanem teremtményei is.

S hadd mondjak el még valamit Nestor művészeti örökségének egy talán rejtettebb, kevésbé nyilvánvaló vonásáról, amelyre valójában magamat is e portrészorozat kissé

figyelmesebb szemlélése döbbsentett rá. – Régen (lassan már húsz esztendeje lesz) Nestor a kérésrel tisztelt meg, hogy nyissam meg egy akkor rendezett tárlatát. Tárgyában és jellegében azt másféle képanyagból állította össze: nem az embert, hanem az őt körülvevő, de az általa is megélt és átélt tárgyi világot tárta szemünk elé. Látszólag két, egymásnak ellentmondó művészi koncepcióról vall az a régi (1979) és ez a mai tárlata. Abban – a régiben – az adott évhez viszonyítva tegnapinak mondott tárgyi világ tárult fel a szemlélő előtt: a szülőváros utcái, terei, házai, ahogy azok a valóságban vagy a művész emlékezetében éltek. Akkor a következőket írtam azokról a képekről:

„Képirónkon erőt vesz egyféle ellágyulás a letúnt világ felidézésekor. Innen crednek élnék, ragyogó színei; ecsetvonásain megszépülnek a régi utcák és terek. Ezen túl azonban rá kell mutatnunk valamire, ami elkerülte méltatóinak figyelmét; sok képén egyáltalán nincs ember, az utcák kihaltak, a tereken alig egy-két járókelő. Nyilvánvalóan ennek is megvan a maga szimbolikája: talán az, hogy az akkori ember, akivel egykor benépesültek ezek az utcák és terek, ma már nem ábrázolható földi valóságában; vagy talán az, hogy az anyag, a ház – még ha vert falú is – ellenállóbb az időre, mint az ember, aki lakja, vagy talán az a nem éppen optimisztikus szemlélet jut itt kifejezésre, hogy amire emlékeznünk kell, az nem az ember maga, hanem a műve, amely anyagi valóságával túléli őt . . . Így ezekkel a festői eszközökkel (vagy éppen eszköztelenséggel) kap konkrét jelentést az »embertelenség« elvont fogalma, amit a régi világ asszociál bennünk. S az sincs kizárva, hogy végső soron e jelképiséggel rokon az is, hogy festőnk kerüli a monumentalitást: nem a városháza, nem az impozáns polgári lakok és hivalkodó középületek állnak figyelmé középpontjában, hanem a kisember és annak keze alkotása: a nádtető és a megdőlt deszkakerítés.” Eddig az idézet egykori önmagamtól. Ehhez most – annyi idő múltán – azt szeretném hozzátenni: örülök, hogy ez a mai tárlat lehetővé teszi számomra, hogy pontosabban, világosabban rámutassak: Nestoré tulajdonképpen már akkor is humán szemléletű, emberközpontú világgép volt, csakhogy az az egykori tárlata éppen az ember hiányával akarta az alkotó humanista művészi világgépét kifejezni.

Most pedig, erről a tárlatról szólva, azt mondhatjuk, hogy tolla és ecsetje úgy ábrázolja az embert, hogy annak vonásai felidéznek bennünk a letúnt, egykor objektíve is meglévő világunkat. Így válik teljessé Nestor orbis pictusa, a maga sajátos eszközeivel megfestett világa, amely egyidejűleg egyszeri és egyéni, de mélyen közösségi is. Impresszív, hangulatilag roppant gazdag, egyszersmind szigorúan objektív. Oly módon individuális, hogy (miként azt a szakma nyelvén mondják) látásmódjában egy generációs mélyemlékezet jut kifejezésre. A mi nemzedékünké s a miénket megelőzőké is.

Nagyon boldoggá tenne az a tudat, hogy a töredékesen kifejtett, s nem is kellően argumentált gondolatok közélebb hozná e képek szemléltető Nestor művészi és emberi lényéhez. Úgy vélem ugyanis, hogy általuk teljesebben veheti birtokba közös tulajdonunkat, szülőföldünket s otthonunkat a maga emberével. E portrék arról tanúskodnak, hogy élete köztünk eltöltött háromnegyed évszázadát eltéphetetlen szálat fűzték hozzánk. Bizonyítékul annak, hogy ez a feltárt képi világ éppen annyira az ő műve, az ő szellemiségének a terméke, mint ahogy ő maga is ezé az egykor s a jövőben is itt zajló életé. Nestort ugyanis ennek a környezetnek az alakító hatása tette olyaná, amilyennek ismertük, mint ahogyan nélküle közös szülővárosunk is

másféleképpen tükröződne tudatunkban, hisz ő is formálta, alakította környezetét. Így alakult ki aztán benne s bennünk az óhajtott harmónia a külső világgal, a végső egyenleg életünk végóráján: Öntudattal vállalta hovatartozását, környezetét és annak embereit, s akit ez az emberi közösség is minden időkre szóló érvénnyel fogad el a magáénak.

SZELI István

Elhangzott Zentán 1997. október 15-én